

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XXI, Sayı/Number 1
Temmuz/July 2006, 223-225

Nevin Özkan, Modena Devlet Arşivi'ndeki Osmanlı Devleti'ne İlişkin Belgeler (1485-1791), (Tıpkıbasım-Çeviri-Değerlendirme), Ankara 2004, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Dizi: 394, ISBN 975-17-3117-8.

Osmanlı Devleti'nin Venedik, Ceneviz, Floransa, Amalfi, Pisa, Napoli ve Modena gibi İtalyan şehir devletleri ile olan siyasi, askeri ve bilhassa ticarî ilişkileri özellikle XVI. yüzyılda doruk noktasına ulaşmıştır. Bunlar içinde Venedik ve Ceneviz, diğer İtalyan Devletlerine nazaran, Osmanlı Devleti ile yoğun münasebetleri nedeniyle önem bakımından ilk sırada yer almaktadır. Bu yoğun ilişkiler neticesinde meydana gelen her türlü resmi yazışmalar adı geçen şehir devletlerinin arşivlerinde yerlerini almıştır. Osmanlı tarihi açısından birinci el kaynaklar durumunda olan Türkiye'deki arşivler dışında Venedik Devlet Arşivi (L'Archivio di Stato di Venezia)'nde yer alan Türkçe belgelerin bir kısmı uzun süre önce Prof. Dr. Tayyib Gökbilgin tarafından yayınlanmış bir kısmı ise Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu tarafından çalışılmıştır. İtalya'daki arşiv kayıtlarından yola çıkılarak yapılan son çalışma ise Prof. Dr. Nevin Özkan'ın eseridir.

Bugüne kadar yayınlanan belgeler, adı geçen arşivlerdeki kayıtların yalnızca çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte Latince, İtalyanca ve Grekçe olarak kaleme alınmış birçok belge de hala üzerinde çalışılmaya muhtaçtır. Prof. Dr. Nevin Özkan'ın Kuzey İtalya'da yer alan Modena şehri arşivindeki Osmanlı Devleti ile ilgili İtalyanca yazılan belgelerin bir bölümünün Türkçe özetlerini ve bir bölümünün esas metinlerini vererek yayınladığı eser, doğrudan doğruya İstanbul ile Modena arasında gelişen ilişkilerden ziyade, Osmanlı Devleti'nin iç olayları ve elçi kabulleri gibi güncel konuları içermektedir.

Eser sırasıyla; önsöz, sunuş, içindekiler, giriş (1-11), dört bölüm (14-206), sonuç (207) ve kaynakça (208-212)'dan oluşmaktadır.

Birinci bölümde (14-23), Türkiye Selçukluları Devleti'nden başlayarak Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti ile İtalyan Devletlerinin siyasi, askeri ve ticarî ilişkileri ele alınmıştır. İlk olarak Türklerin Anadolu'ya gelişinden sonra kurulan Türkiye Selçuklu Devleti ile Venedik ve Ceneviz devletleri arasında başlayan ve ağırlıklı olarak ticarete dayanan ilişkiler kısaca anlatılmıştır. Özellikle, Bizans İmparatorluğu'na bağlı Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz'de yer alan bazı liman kentlerine yerleşen ve Anadolu ile Avrupa

arasındaki ticareti yönlendiren Venedik ve Ceneviz'in, zamanla Bizans'tan elde ettikleri hak ve ayrıcalıklar ile birlikte, güçlü donanmaları sayesinde Doğu Akdeniz ve Karadeniz çevresinde cereyan eden ticareti nasıl tamamen ele geçirdikleri belirtilmiştir. Selçuklu Devleti'nin sona ermesinden sonra Batı Anadolu'da kurulan Türk Beylikleri ile de bir takım antlaşmalar imzalayan ve ayrıcalıklar elde eden İtalyan devletlerinin XIV. yüzyılın sonlarından itibaren gücünü artırmaya başlayan Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyılda Venedik ve Ceneviz çıkarlarına hizmet eden Batı Anadolu ve Balkanlar gibi ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bölgeleri ele geçirmesiyle ortaya çıkan çekişmeler ve yürütülmeye çalışılan ilişkiler kısaca ele alınmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin denizlere açılması neticesinde bu iki İtalyan devleti ile siyasî ve askerî münasebetleri de artmıştır. İstanbul'un Türklerin eline geçmesine kadar olan dönemde Doğu Akdeniz'de yer alan adalar üzerinde hâkimiyet kurma mücadelesi şeklinde geçen ilişkiler, İstanbul'un fethinden sonra farklı bir boyut kazanmıştır. Venedik'e karşı bir denge unsuru olarak görülen Ceneviz'in Osmanlı Devletinden elde ettiği imtiyazların, Osmanlı Devleti ve Venedik arasındaki askeri mücadelelerin artmasına yaptığı etki anlatılmıştır. Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda Doğu Akdeniz'de üstünlüğü ele geçirmesi ve XVII. yüzyılda hem denizlerde hem de karada bu üstünlüğünü kaybetmeye başlaması neticesinde yaşanan ilişkiler, Venedik Devleti'nin 1797 Campofornio antlaşması ile sona ermesine kadar kısaca incelenmiştir.

Yazarın "Belgelerin Özeti" başlığı ile verdiği ikinci bölümde (26-112), incelenen arşiv belgelerinin bir kısmının matbaa harfleriyle suretleri ve Türkçe özetleri verilmiştir. Bu bölümde kronolojik sıraya göre XV-XVIII. yüzyıllara ait belgeler ele alınmıştır. Özeti verilen bu belgelerde; Osmanlı Devleti'nin askerî gücü ve siyasî münasebetleri hakkında tüccar kılığında İstanbul ve Edirne'de dolaşan casuslar, Kıbrıs Seferi'ne çıkan Türklere karşı gönderilen İtalyan donanması hakkında verilen ayrıntılı bilgiler dışında İstanbul At Meydanı'nda düzenlenen sünnet törenleri ve eğlenceleri, Osmanlı Ordusu'nun düzenlediği askerî seferler ile Safevî-Osmanlı ilişkileri ve benzeri konular hakkında da ilginç bilgiler yer almaktadır.

"Tıpkıbasımı ve Çevirisi Verilen Belgeler" başlıklı üçüncü bölümde (114-187) en okunaklı belgelerin tıpkıbasımları ile çevirileri kronolojik bir sıra takip edilerek verilmiştir. Bu bölümde ise, birisi Fillek isimli bir kalenin gravürü olmak üzere 13 belgeye yer verilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı Şah İsmail, Şiilik ve Osmanlı Sultanları hakkında bilgi veren rapor tarzında yazılmış bir belge olup bu belge İran tarihine dair bilgiler de ihtiva etmektedir. Bu bölümde ayrıca, Kanunî Sultan Süleyman tarafından Avusturya İmparatoru Ferdinand'a yazılan bir mektup bulunmaktadır.

Son bölümde (190-206) ise belgelerin İtalyan Dili açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Türklerle İtalyanlar arasında uzun süre devam eden ilişkiler neticesinde bilhassa ticaret ve denizcilğe dair birçok kelimenin etkileşimi örnekler verilerek anlatılmıştır.

Yeni Yayınlar

Bir dil bilimci olarak, Modena Arşivi'nde bulunan Osmanlı Devleti ile ilgili İtalyanca belgeleri uzun süreli bir çalışma neticesinde hem tarihçilerin hem de dil bilimcilerin hizmetine sunan Nevin Özkan'ın bu eserinin sadece tarih açısından değil Türk dili açısından da oldukça önemli olduğu düşüncesindeyiz.

Mikail ACIPINAR*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bornova-İZMİR
e-mail: mikail.acipinar@ege.edu.tr

